

Työstä ja aikuiskasvatuksesta

Työ voi joko ehkäistä tai edistää aikuisten opinnollisia harrastuksia. Paitsi työhön liittyviä ”objektiivisia esteitä”, jotka asettavat yksilöiden opinnollisille harrastuksille rajat, niin myös työn luonne voi ehkäistä yksilön itsensäkehittämisyrittämisen ja opinnollisen harrastuksen syntymistä. Kaikissa asioissa selvitellessä tutkimuksissa on todettu yksinkertaisen, vähän virikkeitä antavan työn vaikuttavan ihmisen opinnollisiin harrastuksiin ehkäisevästi. Sen sijaan virikkeellinen, vaihteleva ja itsenäinen työ muodostaa hyvän lähtökohdan yksilön jatkuvalla persoonallisuuden kehittämiselle mm. opiskelun avulla. Tällä hetkellä työelämän eri henkilöstöryhmät ovat hyvin erilaisessa asemassa mitä tulee työn luonteeseen ja siihen liittyviin itsensäkehittämismahdollisuuksiin.

Kuten tässä lehdessä on jo aikaisemminkin todettu näki Zachris Castren vapaan sivistystyön perimmäisenä tavoitteena aikuisten vapaiden itsekasvatussyrittämysten herättämisen ja edistämisen. Tämä on edelleen vapaan sivistystyön toiminnan syvimpänä tavoitteena. Eräät aikuiskasvatuksen teoreetikot — mm. Alanen ja Harva — ovat todenneet, että koska työ lyö leimansa koko ihmisen olemukseen, niin kansansivistystyössä on pyrittävä korjaamaan työn aiheuttamia haitallisia vaikutuksia. Koska työelämä ei nykyisellään tarjoa kaikille työntekijöille mahdollisuuksia itsensä- ja kokonaispersoonallisuutensa kehittämiseen, niin aikuiskasvatuksen on tarjottava tässä suhteessa apuaan. Tämä voi Harvan mukaan tapahtua kahdella tavalla. Ensinnäkin, on koetettava kasvattaa ihmisen henkisiä voimia huolimatta työn haitallisista vaikutuksista. Toiseksi, on koetettava saada syntymään sopusointua työn ja ihmisen henkisen olemuksen välille. Harva pitää jälkimmäistä vaihtoehtoa parempana, koska se perustuu sille luonnonmukaiselle ja kasvatuksen kannalta ainoalle hyväksyttävälle käsitykselle, että työn pitää liittyä elimellisenä osana ihmisen koko persoonallisuuteen.

Meissner joka on tutkinut työn ja vapaa-ajan suhdetta on todennut, että työllä on pitkä käsi, se ulottuu myös ihmisten vapaa-aikaan asti. Se vaikuttaa myös aikuisten vapaa-ajan opiskeluharrastuksiin. On selvää, että työn luonteen vaikutus näkyy vielä enemmän työelämän koulutustoimintaan osallistumisessa. Työelämän koulutustoiminnan lähtökohtana ovat yhteiskunnan ja talouselämän tarpeet. Työelämän organisaatiot alkoivat

kehittää koulutustoimintaansa erityisesti sen jälkeen, kun useissa tutkimuksissa 1960-luvulla osoitettiin, että koulutuksella on keskeinen merkitys työn tehostamisessa ja tuottavuuden kohottamisessa. Tällöin yksilölliset itsensäkehittämistarpeet unohdettiin lähes kokonaan tai ne alistettiin organisaatioiden tuotanto- ja tehokkuustavoitteille. Vähitellen kun automaatio on vallannut työmarkkinoilla yhä enemmän alaa, on jouduttu pohtimaan uudelleen työn merkitystä ja sen uudelleenmuotoilua. Tällöin kaikki ovat poikkeuksetta korostaneet sitä, että työn tulisi antaa ihmiselle mahdollisuus kehittää jatkuvasti itseään ja oppia uusia asioita. Paitsi että tämä on todettu yksilöpsykologisesti tärkeäksi motivaatiota vahvistavaksi tekijäksi, niin se on havaittu myös tärkeäksi innovaatiotekijäksi yritysten kilpaillessa koti- ja ulkomaisilla markkinoilla. Erityisesti viimeksi mainitusta syystä johtuen on yrityksissäkin työn uudelleen muotoiluun alettu suhtautua myönteisemmin kuin aikaisemmin. Tämä työelämän kehittämisen uusi näkökulma mahdollistaa ainakin periaatteessa vapaan sivistystyön kasvatusihanteen omaksumisen myös työelämän koulutustoiminnan lähtökohdaksi. Jos näin tapahtuu, niin näiden kahden aikuiskasvatuksen osa-alueen ”vastakohtaisuus” lievenee ja häviää mahdollisesti vähitellen kokonaan.

Jos työelämää pystytään muuttamaan työn uudelleenmuotoilun ja -organisoinnin kautta kaikkien henkilöstöryhmien kohdalla entistä virikkeellisemmäksi ja kehittävämmäksi, niin tällä on vaikutusta koko aikuiskasvatukseen. Olisi siis pyrittävä aikaansaamaan sopusointua työn ja ihmisen henkisen olemuksen välille, kuten Harva asian ilmaisee. Missä määrin nykyisessä aikuiskasvatustieteessä on pyritty tähän? Näyttää siltä, että aikuiskasvatuksen suunnittelussa on työhön liittyvät ”objektiiviset” tekijät otettu annettuina ”tosiasioina” pyrkimättäkään vaikuttamaan niihin. Jos aikuiskasvatuksen avulla todella pyritään parantamaan aikuisten itsensäkehittämismahdollisuuksia, niin aikuiskasvatustieteen tulisi ulottaa myös työelämään. Olisi pohdittava niitä tekijöitä, jotka tällä hetkellä työelämässä ehkäisevät ja estävät ihmisten itsensäkehittämisyrittämyksiä. Tässä ei tulisi pysähtyä vain näiden asioiden toteamiseen, vaan pitäisi pyrkiä niiden poistamiseen kaikin mahdollisin keinoin. Kaikille olisi luotava todelliset mahdollisuudet itsensäkehittämiseen sekä työssä että vapaa-aikana. Tämä on välttämätöntä aikuiskoulutuksen kehittämistä koskevassa periaatepäätöksessä mainitun jatkuvan kasvatuksen periaatteen toteuttamista ajatellen.

Jukka Tuomisto